

noje vietoje rasti 7 šilingai, o visame plote – 11. Dauguma – Jono Kazimiero, kiti Rygos, Livonijos (metai neįskaitomi, tik vienos data 1666 m.). Rastosios monetos bažnyčią taip pat leidžia datuoti XVII a. Prie dabartinės bažnyčios pamatų įvairiose vietose aptikti perkasti palaidojimai leidžia daryti išvadą, kad jos viduje rasti pamatai yra buvusios bažnyčios, kurios šventoriuje ir viduje buvo laidojama. XVIII a. II pusėje tie palaidojimai buvo sunaikinti, kasant dabartinės bažnyčios pamatus. Papilio senoji evangelikų reformatų bažnyčia, pagal rastų pamatų išplanavimą, panaši į tuo laikotarpiu statytas (išlikusias, rekonstruotas) Kelmės, Deltuvos evangelikų reformatų bažnyčias.

PAPILYS EVANGELIC REFORMERS CHURCH

In 1999, during repairs works of Papiyls (Biržai district) Evangelic Reformers church, the foundation of the church constructed in the 16th century was dug out. The foundation is 22.5 m long and 9.7 m wide; it is oriented to the north-south direction. On the investigation, burials dated to the 17th century were found: they were destroyed in the second half of the 18th century during digging the pit for the foundation of the present church. On the investigation, shillings dated to the 17th century (of the period of Jonas Kazimieras as well as from Riga and Livonia) were found.

PAPARČIŲ DOMINIKONŲ VIENUOLYNAS

Algirdas ŽALNIERIUS

Archeologiniai kasinėjimai buvusiam Paparčių Dominikonų vienuolyne buvo atlikti ruošiantis restauruoti išlikusius vienuolyno vartus bei pastatyti naują varpinę buvusios vienuolyno bažnyčios šventoriuje. Tyrinėjimų tikslas – nustatyti buvusius iki vienuolyno teritorijos žemės paviršius, rasti vienuolyno bažnyčios šventoriaus vartus, klauzūros tvoros pamatus, vienuolyno Š korpuso ŠV kampą.

Paparčiai yra Kaišiadorių rajone, 18 km į ŠR nuo Kaišiadorių. Buvusio Dominikonų vienuolyno teritorija yra kaimo P dalyje, ant kairiojo Žiežmaros upelio šlaito viršutinės terasos. Tai archeologijos paminklas.

Dominikonų vienuolynas Paparčiuose buvo įkurtas 1649 m. LDK iždininkas G. Beinortas nupirko iš Mstislavlio vaivados M. Kiškos Paparčių dvarą su miesteliu ir jam priklausančiu palivarku. 1649 05 21 fundaciniu raštu jis įkurdino Paparčiuose

dominikonus ir dovanavo jiems dvarą su visais ūkiniais pastatais ir žeme bei Kazokiškių palivarką. Taip pat buvo atkurta Paparčių parapija.

Mūriniai vienuolyno pastatai ir bažnyčia buvo pastatyti iki 1670–1680 m., nes 1669 m. buvo nulietas didysis bažnyčios varpas. Bažnyčia buvo apie 32 m ilgio ir apie 12 m pločio, turėjo vieną trijų aukštų bokštą su laikrodžiu. XVIII a. bažnyčioje buvo 7 mūriniai ir vienas nešiojamas altorius. Šalia bažnyčios (V pusėje) buvo kapinės, aptvertos mūrine tvora.

Vienuolyno pastatas buvo dviejų aukštų, mūrinis, kartu su bažnyčia sudarė uždarą ansamblį su vidiniu kiemu. Vienuolyno stogas dengtas čerpėmis, turėjo 16 kaminų. Abu vienuolyno aukštai turėjo skliautų perdangas, po pirmuoju aukštu buvo įrengti 4 rūšiai.

Į ŠR nuo vienuolyno buvo ūkinis kiemas su mūriniais pastatais, išsidėsčiusiais

trimis eilėmis. Vienuolyno teritorija buvo aptverta greičiausiai mūrine tvora. Į Š nuo vienuolyno ansamblio buvo mūriniai vartai – vienintelė išlikusi vienuolyno ir bažnyčios ansamblio dalis.

Po 1863 m. sukilimo Paparčių vienuolynas buvo uždarytas, du vienuoliai nuteisti ir ištremti į katorgą, likę perkelti į Raseinių ir Ariogalos vienuolynus. Vienuolyno pastatai buvo perduoti 108 Saratovo pėstininkų pulko 2-ajam batalionui, perkeltam iš Žašių. Po kelių metų kareiviai iš vienuolyno išsikraustė ir pastatas iki 1891 m. stovėjo tuščias. Tais pačiais metais pastatai buvo perduoti žydams, kurie juos išardė ir pardavė. Iki šių dienų išliko tik mūriniai vienuolyno vartai ir atokiau stovinti kapinių koplyčia.

XX a. prie vartų iš R pusės buvo pastatytas medinis priestatas, kuriame veikė pradinė mokykla.

Archeologinių tyrinėjimų metu buvo iškastos 4 įvairaus dydžio perkastos, ištirtas 55 m² plotas. Pirmą perkasa buvo iškasta prie vienintelio išlikusio vienuolyno statinio – vienuolyno vartų. Perkastos plotas yra 20 m². Kultūrinių sluoksnių storis perkastos vietoje yra 1,15–1,65 m. Virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro šviesiai gelsvas šlapias priemolis, yra susiklostęs apie 40 cm storio pilko juodžemio sluoksnis, kuriame rastos kelios smulkios indų šukės, datuojamos XVI–XVII a. Tai gali būti ariamos dirvos sluoksnis, nors jis galėjo susiformuoti ir augusio miško vietoje. Nuo šio sluoksnio paviršiaus ir buvo pradėti statyti vienuolyno vartai. Po vartų pastatymo prieš įvažiavimo angą susiformavo 4,7 m pločio kelio sluoksniai. Kultūriniame sluoksnyje kelio sluoksniai suformavo 30 cm gylio įdubimą. Atrodo, kad įvažiavimas į vartus niekada nebuvo grįžtas. Kelio sluoksniuose rasta smulkių puodyninių ir plokštinių koklių bei buitinės keramikos šukių, datuojamų XVII–XIX a.

Nuo vienuolyno uždarymo iki šių dienų žemės paviršius pakilo per 60–80 cm, nes statant priebutį ir asfaltuojant buvusios mokyklos kiemą, buvo supiltas smulkių griuvenų ir pilkos žemės sluoksnis.

Vartų pamatai sumūryti iš stambių 40–50 cm skersmens lauko riedulių, rištų kalkių skiediniu. Vartų Š pusėje pamatai praplatinti iki 90 cm nuo vartų sienos plokštumos, R pusėje – iki 54 cm. Kaip parodė tolesni tyrimai, visi vienuolyno statiniai dėl šlapio ir molingo grunto turėjo masyvius pamatus. Tyrinėjimų metu nustatyta, kad dešinėje vartų pusėje buvo 90 cm pločio varteliai, o ne niša.

Vartų antžeminis mūras sumūrytas iš plytų, rišant jas baltu riebiu kalkių skiediniu. Naudotos 28,5–32x13, 5–15,3x6,3–7,5 cm dydžio plytos. Ant atkastos mūro dalies nerasta jokių tinkavimo pėdsakų. Kairėje pusėje esančios nišos dugnas yra tik kelis kartus balintas kalkėmis. Galbūt vartai pradžioje nebuvo tinkuoti.

Š pusėje atkasus tvoros pamatus paaiškėjo, kad tvora mūryta kartu su vartais. Tvoros pamato plotis – 84 cm. Vartų pusėje tvoros pamato plotis yra apie 100 cm. Tyrimų metu, nenorint ardyti esančių nuolatinių betoninių dangų, nebuvo tiksliai išsiaiškintas tvoros pamato plotis. Pamatų viršutinėje dalyje sumūrytos plytos nesisiskiria nuo vartų mūro plytų.

Antra perkasa buvo iškasta apie 20 m į PV nuo vartų. Perkastos plotas yra 6 m². Užfiksuotų kultūrinių sluoksnių storis yra 1,2 m. Giliau nebuvo kasta, nes pradėjo sunktis gruntinis vanduo. 80–85 cm gylyje buvo rastas tamsiai pilkas juodžemio sluoksnis, ant kurio paviršiaus buvo pastatyti vienuolyno bažnyčios vartai. Perkasoje buvo rastas vartų R stulpas. Stulpo pamatas mūrytas iš lauko riedulių, rištų baltu kalkių skiediniu. Pats stulpas yra sudėtingos barokinės konfigūracijos su piliastru fasadinėje pusėje. Jis mūrytas iš 30,0–

30,5x14,0–14,3x6,0–6,7 cm dydžio plytų. Stulpo mūrą suardė klevų šaknys. Stulpo dydis 124x127 cm, R pusėje buvo apie 80–90 cm pločio varteliai ir šventoriaus tvoros pamatai. Tvoros pamatų plotis prie vartų yra 110 cm, tvoros storis 54–56 cm. Vartų plotis tarp pamatų yra 200 cm, pati vartų anga galėjo siekti apie 260 cm, sprendžiant iš vartų vyrio kablo įtvirtinimo vietos. Atkasus vartų vietą nustatyta, kad po vienuolyno sugriovimo XIX a. pabaigoje čia buvo supilti iki 80 cm storio griuvenų ir maišytos žemės sluoksniai.

Ieškant vienuolyno klauzūrą nuo bažnyčios skiriančios tvoros pamatų, buvo iškasta perkasa 3. Perkasos plotas – 2,6 m. Perkasos vietoje kultūrinių sluoksnių storis yra 80–110 cm. Virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro šlapias priemolis, yra susiklostęs apie 15 cm storio pilko, primenančio miško žemę juodžemio sluoksnis. Virš jo supiltas iš tvoros pamatų duobės iškastas 40 cm storio priesmėlio sluoksnis. Klauzūros tvoros pamatai rasti 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Jie mūryti iš lauko riedulių ir smulkių plytų nuoskalų, jų plotis yra 1,30 m. Tvorą mūryta iš plytų pamato V pusėje. Tvoros storis 60 cm, plytų dydis 30,0x15,0x7,0 cm.

Radus bažnyčios šventoriaus vartų vietą ir nustačius klauzūros tvoros kryptį, nartata mechanizuotu būdu pašalinti XIX a. pab. – XX a. užpylimą ir rasti Š vienuolyno, bažnyčios šventoriaus ir vienuolyno klauzūros tvoros planą. Klauzūros ir Š vienuolyno tvoros susijungimas buvo rastas 7,55 m nuo šventoriaus R vartų stulpo vidinės pusės.

Ieškant vienuolyno Š korpuso kampo, 17 m į P nuo vienuolyno Š tvoros buvo iškasta ketvirta perkasa. Perkasos dydis – 6x4,4 m, plotas – 26,4 m². Vienuolyno kampaną padėjo atrasti žemės paviršiuje kyšančio lauko riedulio viršus. Atkasus riedulį paaiškėjo, kad 1,60x1,8 m dydžio akmuo

guli ant vienuolyno Š korpuso ŠV kampo. Vienuolyno V sienos pamatai mūryti iš plytų, jų storis yra 135 cm. Š sienos pamatų plotis su praplatinimais yra 110–116 cm. Šalia Š sienos pamatų buvo rastas apie 120 pločio ir 60 cm gylio vandens surinkimo griovys, kurio šonai 45° kampu yra išgrįsti įvairaus dydžio lauko rieduliai. Prie korpuso Š sienos kampo rastas priglaustas vienuolyno klauzūros sienos pamatas, kurio plotis yra 108 cm.

Kultūrinis sluoksnis nustatytas tik R perkaso dalyje iškasus 1 m pločio prakasimą prie perkaso R šlaito. Jo storis yra 100–115 cm. Virš pirminio žemės paviršiaus (gelsvo priemolio) yra susiklostęs 12–20 cm storio pilko, primenančio miško žemę juodžemio sluoksnis. Virš jo, abipus Š pamato, supiltas 60–70 cm priemolio sluoksnis. Vidinėje pamato pusėje, priemolio paviršiuje, buvo rasta kvadratinė grindų plyta. Š vienuolyno korpusas rūšio neturėjo, bent jau ŠV pastato kampe.

Archeologinius radinius sudaro XVII a. II pusės žaliai, baltai glazūruoti, puošti stilizuotu augaliniu ornamentu, dideli plokštinių koklių fragmentai ir statybinė keramika. 2000 m. tyrinėjimų duomenys leidžia dalinai atkurti buvusio Dominikonų vienuolyno centrinės dalies išplanavimą.

PAPARČIAI DOMINICAN MONASTERY

In 2000 IMR investigated the total area of 55 m² in the territory of the Paparčiai Dominican monastery (Kaišiadorys district), founded in 1649, and found the culture layer up to 1.65 m thick, dated to the 16th–19th centuries containing the ceramic tiles made in that time. The foundation of the actual gates of the monastery dug up as well as the part of the foundation of the fence of the churchyard.